

FERDINAND ČATLOŠ A SLOVENSKÉ POKUSY O PRIPOJENIE MORAVSKÉHO SLOVÁCKA

STANISLAV V. CHYTKA

CHYTKA, S.: Ferdinand Čatloš and Efforts at Moravian Slovácko Connection. *Vojenská história*, 5, 2, 2001, pp 94 – 99, Bratislava.

The published material elaborates almost unknown topic of attempts (even though episode) to connect the Moravian Slovácko region to Slovakia between 1938 – 1941. At the same time it tries to map the position and the role of the personality of F. Čatloš in these attempts. It is without doubt very interesting historical view.

Military History. World War II. Slovakia.

Naplnenie požiadaviek ľudáckej politiky 6. októbra 1938, umožnené pomníchovským šokom a stelesnené vo vyhlásení autonómie, nebolo dosiahnutím konečného cieľa. Nie každému však bolo jasné, čo všetko je v perspektívach tejto politiky obsiahnuté. Vlastne až v súčasnosti vychádzajú na svetlo dokumenty, podľa ktorých radikálne krídlo HSLS v rovnakom čase, keď sa rodila autonómia, pracovalo už na utváraní podmienok pre vyhlásenie slovenskej samostatnosti. S veľkou pravdepodobnosťou tieto aktivity súhlasne sledoval i ThDr. Jozef Tiso,¹ podrobnosti však nepoznáme.

Okrem iných záujmov – politických, vojenských, bezpečnostných a ďalších – musela autonómna vláda mať od konca roku 1938 na zreteli aj územné straty z maďarskej a poľskej anexie a tiež možnosti ich prípadnej kompenzácie.

Zaujímavým momentom pre vývoj územných predstáv slovenskej politiky sa stala separatistická akcia, rozvíjaná na časti moravského územia.

Súčasťou predmníchovského politického vývoja ČSR bolo – dnes takmer zabudnuté – regionalistické národopisné hnutie na moravskom Slovácku. Vychádzalo z názoru o národnej svojbytnosti Moravanov. Vedľa neho sa po Mníchove aktivizovalo separatistické hnutie, orientujúce sa na odtrhnutie Moravy od Čiech a na jej pripojenie k Slovensku.² Ak však radikálni separatisti inklinovali k takejto územno-správnej zmene už pred Mníchovom, postrádala ich tendencia – vzhľadom na štátnu centralizáciu – vecné opodstatnenie. Len čo však autonómny vývin Slovenska začal odlišovať české a slovenské pomery, vznikla nová situácia aj v tejto oblasti.

Moravské separatistické hnutie sa neodôvodnene prezentovalo pod egidou Joža Úprku (1861 – 1940), známeho moravského maliara, orientovaného na regionálnu folkloristiku. Do vedenia hnutia sa v skutočnosti dostal jeho syn, maliar Jan Úprka.

Ľudácka vláda sa na celé toto hnutie pozerala skepticky, bola však odhodlaná využiť ho proti Prahe. Už 19. októbra 1938 bola v Bratislave delegácia moravských Slovákov rokovat' s Alexandrom Machom o eventuálnom odtrhnutí Slovácka. (Jeden z členov tejto delegácie, textilný fabrikant Jan Nehera z Prostějova, využil príležitosť a uzatvoril s Hlinkovou gardou zmluvu o dodávke gardistických rovnošiat.)³

Po Viedenskej arbitráži a novembrovom odtrhnutí veľkej časti slovenského územia v prospech Maďarska sa možnosť náhrady zjavne stala príťažlivejšou. Spoločenstvo ľudákov a moravských separatistov bolo tým zaujímavejšie, že okrem výrazného spoločného nacionalistického prvku mali k sebe obidve strany blízko ideovo aj inak: moravské prosloven-

¹RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914 – 1945. Praha, Bratislava 1997, s. 9.

²Pozri RYCHLÍK, J.: Pokusy o pripojení Slovácka ke Slovensku. In: HČ, 40, 1992, č. 1, s. 69 a n.

³RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci..., c. d., s. 159.

ské hnutie sa regrutovalo do značnej miery z Gajdovej Národnej obce fašistickej a z fašistickej organizácie Vlajka a malo kontakty s vedením HG.⁴ Jazyková príbuznosť nárečia východomoravského obyvateľstva a slovenčiny viedla slovenských nacionalistov k názoru, že obyvateľstvo moravského Slovácka je v skutočnosti slovenskej národnosti.⁵

Podľa správy četníckej stanice Hluk Okresnému úradu Uherské Hradište o slováckych separatistoch z 21. novembra 1938 nebola ich spolupráca s Hlinkovou gardou žiadnym tajomstvom. Na spoločnej akcii v Bratislave 20. novembra sa o. i. zúčastnili: Karol Sidor, Alexander Mach a Ján Dafčík (učiteľ, náčelník hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy a prednosta kultúrno-propagačného odd. HG). K. Sidor tu dôverne informoval, že Bratislava bude od Prahy žiadať pripojenie Slovácka; ak bude odmietnutá, očakáva toto gesto od Hitlera, resp. od jeho nátlaku. Slovenská vláda chcela okrem iného kompenzovať touto cestou stratu južného Slovenska.

Moskovský rozhlas hlásil už 19. novembra 1938 večer, že Slovensko bude žiadať pripojenie moravského Slovácka k Slovensku ako odškodnenie za dvadsaťročný útlak.⁶

Orientácia radikálov aj na územné rozvíjanie dosiahnutého štátoprávneho úspechu sa prejavila aj v obsahu vystúpenia Ferdinanda Ďurčanského pri rozhovore s Göringom tak, ako to sľúbil Karol Sidor: F. Ďurčanský prečítal vyhlásenie o vďačnosti Slovákov za führerovu pomoc pri dosiahnutí autonómie. *Slováci žiadajú plnú nezávislosť s najsilnejšími politickými, hospodárskymi a vojenskými putami k Nemecku... Uskutočnenie plánu je možné, len ak armáda a polícia budú slovenské. V prípade plebiscitu by väčšina národa bola za odtrhnutie. Plebiscitná oblasť by mala siahať až k rieke Morave, kde žije veľa Slovákov.*⁷ K rozhovoru zrejme došlo po prijatí ústavného zákona o autonómii, najskôr teda na prelome rokov 1938 – 1939. Časovo by sa taký termín kryl i s priblížením sa obdobia ostrých protičesko-slovenských vystúpení, ale približne i so zrodom série pokusov o vypracovanie strategickú koncepcie Slovenska, ako vznikali v zámeroch podplukovníka gšt. Ferdinanda Čatloša.⁸ Zhrnutie ľudáckych predstáv o ďalšej ceste k samostatnosti v predloženej požiadavke predznamenalo i opakovaný pokus posunúť slovenskú hranicu na západ, do hĺbky územia Moravy. (Nedá sa však predpokladať, že by sa v tejto otázke vedúca ľudácka garnitúra plne zhodovala.) V spomienkach Ferdinanda Čatloša mala táto snaha aj takúto podobu: *...čo je v politike české, to čertom páchne. Toto posledné Tisovo hanenie som počul druhý raz od neho. Prvé bolo v roku 1939, keď sme Tuku nahovárali, aby vyhovel Úprkovmu želaniu a primäl Hitlera pripojiť moravské Slovácko k Slovensku. Vtedy mi Tiso povedal, že je proti tomu, lebo má skúsenosť, že moravskí poslanci v sneme pražskom sú väčšími českými šovinistami, než sami Česi.*⁹ Praktické pokusy o uskutočnenie separatistickej akcie však nenašli väčšiu podporu a v prvých dňoch existencie protektorátu stroskotali na mlčanlivom odmietnutí Adolfa Hitlera.¹⁰ Pre F. Čatloša, ktorý v tom čase hlboko prežíval vzostup národného sebavedomia, sa však angažovanosť v danom probléme (asi bez toho, aby to sám mohol predpokladať) uzatvorila len dočasne. Po rozbití republiky totiž slovenská expanzionistická tendencia nevymizla. (Ale nič nevieme o tom, že by sa Čatloš angažoval v aktivitách, ktorými sa Slovenský štát – prostredníctvom ministerstva zahraničných vecí – v roku 1940 pokúšal myšlienku získania Slovácka uviesť do života. Pravda ďalšia fáza pokusu o pripojenie územia sa potom mohla priamo odvíjať práve od jeho činu.)

⁴Tamže.

⁵Tamže, s. 157.

⁶Tamže, dokument, s. 333 a n.

⁷Rozmluva gen. pol. maršála Göringa se slovenským ministrom Dr. Ďurčanským. KNIHA „O“. (Přepadení Československa ve světle dokumentů, předložených Mezinárodnímu vojenskému soudu v Norimberku). Ministerstvo vnitra, b. m., b. r., s. 286. Nedatovaný materiál.

⁸CHÝTKA, S. V.: Niektoré snahy o budovanie národnej armády Slovenska v rokoch 1938 – 1939. In: Historický časopis, r. 42, 1994, č. 2.

⁹Vojenský historický ústav (VHÚ) Bratislava, príř. č. 370, ČATLOŠ, F.: Jedny z posledných mojich vysvetliviek k bojovým problémom Slovenska počas druhej svetovej vojny. Rukopis, s. 45.

¹⁰RÝCHLÍK, J.: Češi a Slováci..., c. d., s. 160 a n.

Jadrom novej aktivity sa stalo memorandum správcu Spoločnosti pre zahraničných Slovákov Henricha Barteka. Hitlerovi určené memorandum vychádzalo z tzv. *völkisch* princípov, na základe ktorých požadovalo zmenu slovenskej hranice s protektorátom v prospech Slovenska. (Ponúkané alternatívne riešenie hraníc predpokladalo v jednom prípade dokonca odstúpenie istých častí Sudiet, teda ríšskeho územia Slovensku.) Úspech by bol znamenal tiež presunutie Schutzzone (ochranná zóna – územie západného Slovenska, obsadené po 14. marci 1939 nemeckou brannou mocou, de facto a v niektorých smeroch i de iure vyňaté zo slovenskej jurisdikcie) z teritória Slovenska na novopripojené územia, teda na Moravu.

Dňa 24. októbra 1940 riešil celý problém predseda slovenskej vlády a minister zahraničia Vojtech Tuka v Berlíne v priebehu návštevy u ríšskeho ministra zahraničných vecí Ribbentropa. Slovenskú iniciatívu založil na argumentácii, že 400 – 500 000 moravských Slovákov je bez menšinových práv a vo svojej značnej časti si želajú pripojenie k Slovensku. Nemecko vtedy dalo veľmi jasne najavo svoj postoj: na slovenské memorandum vôbec nereagovalo.¹¹ Možno však predpokladať, aká asi bola – aj keď neprejavená – reakcia na požiadavku vzdať sa časti Sudiet, teda ríšskeho územia, v prospech satelitného štátika.

Pre ministra národnej obrany F. Čatloša však musela byť mimoriadne zaujímavá logicky vyplývajúca úvaha o odsunutí ochrannej zóny zo slovenského územia. Dokonca asi tak, že sa ju o niečo neskôr pokúsil sám – aj keď iba z pozadia – realizovať.

Dňa 14. apríla 1941 navštívil slovenský vyslanec v Nemecku Matúš Černák štátneho tajomníka von Weizsäckera,¹² zrejme aby s ním prerokoval nové memorandum o požadovanom území. (Nevylučujeme, že v pozadí tejto diplomatickej akcie už mohol stáť generál Čatloš. Materiál, ktorý niekedy v tom čase ponúkol, respektíve sprostredkoval Tukovi, mohol byť i v nezodretej podobe dostatočne presvedčivý, aby sa stal zdrojom opakovaného pokusu nakloniť si v otázke moravského Slovácka rozhodujúce nemecké kruhy.)

Problém ľudákov spočíval v klamnej dostredivej predstave, ktorá – v ich chápaní – sama osebe vylučovala možnosť negatívneho výsledku. Inakšie by totiž v tomto čase začali už konečne rešpektovať nekompromisný nemecký postoj. Najčerstvejšou skúsenosťou im nakoniec mohol byť ich vlastný momentálny neúspešný pokus. Na jar 1941 totiž ľudáci prejavili záujem o založenie organizácie Slovákov v protektoráte (v podstate šlo o finančný podvod brnianskeho Slováka Antona Galbu, čo však ľudáci asi len ťažko mohli tušiť). Nemci však o ňu nijaký záujem neprejavili – skôr naopak. Sami sa totiž v tom čase zaoberali problematikou *Národopisnej Moravy*, ktorú síce hodnotili pomerne priaznivo ako *deutschfreundlich*, priateľskú k Nemcom, ale jej úsilie o upevňovanie slovenského vedomia u protektorátnych obyvateľov nevitáli.¹³

Bolo teda evidentné, že ak nie sú ochotní akceptovať ani túto formu priblíženia protektorátnych Slovákov ku Slovenskému štátu, každá ďalšia iniciatíva v podobnom duchu musí byť jednoznačne odmietnutá.

Nové otvorenie problematiky moravského Slovácka inicioval bývalý československý dôstojník Jakub Hluchý. Podľa svedectva generála Turanca (pravda, viditeľne čiastočne skresľujúceho časové údaje aj vecné súvislosti). *V tejto dobe* (to je po 14. marci 1939 – pozn. aut.) *prišiel major delostrelectva Hluchý Jakub, rodom zo Slovácka, ku gen. Čatlošovi a vyjednával s ním o prijatí do slovenskej armády. A zároveň s ním predebatovával veci ohľadne pripojenia* (moravského Slovácka – pozn. aut.). *Major Hluchý mal byť poverencom tohto hnutia a mal za úkol nadviazať styk s MNO. Čatloš ho prijal do armády ako aktívneho dôstojníka.*¹⁴ (Podľa neskoršieho svedectva Milana Murtina, ktorý aktivoval v roku 1939 do slovenskej

¹¹RYCHLÍK, J.: Pokusy o pripojení..., c. d., s. 86 a n.

¹²Tamže, s. 87.

¹³RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci..., c. d., s. 205. *Národopisná Morava* bola hnutím, zameraným na regionalistické záujmy. Do istej miery mohla byť zdrojom separatistických úvah. Po 15. marci 1939 absorbovala časť proslovenských separatistov, nestala sa však ich základňou. RYCHLÍK, J.: Pokusy o pripojení..., c. d., s. 70

¹⁴Slovenský národný archív Bratislava, f. Národný súd, Tn ľud 12/47. Proces s gen. Čatlošom (ďalej len NS-Č), V. časť, filmový pás A – 1O54. Protokol s gen. Turancom, Praha, 22. januára 1947.

armády a neskoršie ho mjr. Hluchý získal pre Victoire, mal gen. Čatloš prostredníctvom Hluchého ponúknuť dôstojníkom – Moravanom, aby zostali v slovenskej armáde, lebo pod Nemcami ich čaká koncentračný tábor.¹⁵⁾

V Turancovom svedectve boli nepresnosti. Meritum vecí však interpretoval správne – aspoň potiaľ, pokiaľ v Hluchom videl nositeľa idey pripojenia. Čatloš bol samozrejme vo viacerých smeroch informovanejší ako Turanec – aj keď len niektoré z nich sú úplne jasné; v tomto rámci najmenej jeden aspekt návrhu J. Hluchého pripúšťa zaujímavú, i keď nie presvedčivo a reálne doložitelnú interpretáciu.

V prvom pláne podplukovník J. Hluchý navrhoval, aby bola započatá akcia pripojenia moravských Slovákov. F. Čatloš od neho vyžadoval písomné podklady a zdôvodnenia (pričom však nevieme, či práve pôvodný Hluchého návrh neinicioval prostredníctvom Čatloša memorandum, ktoré predložil M. Černák v Berlíne). To, čo mu teraz Hluchý predložil, boli už pomerne obsiahle písomnosti. Čatloš ich odstúpil Tukovi s informáciou, kto je autorom textu a s vysvetlením, čo sa materiálom sleduje.¹⁶⁾

Dňa 8. júna 1941 (čo je jediný presný dátum, ktorý v tejto súvislosti poznáme) tak dostal Tuka do rúk elaborát, *týkajúci sa potreby pripojenia moravských Slovákov ku jadru slovenského národa v Slovenskej republike. Prílohy: Vojenské ohodnotenie obrany územia ležiaceho západne terajšej zóny, Slovenská národnostná hranica, Výklad k etnografickým hraniciam slovenských kmeňov na Morave, Mapa 1:200 000.*

Vo vojenskom ohodnotení sú analyzované výhody a nevýhody obrany územia Nemecka rozšíreného o protektorát, pričom súčasná protektorátna hranica je tu chápaná ako vojensky prekonateľná. Ďalšia čiara obrany protektorátu je predstavovaná ako výhodná na línii Moravská Ostrava – Oderské vrchy – Dražanská plošina – Pavlovské vrchy, avšak vymenované územia majú malú hĺbku a nedostatočnú mohutnosť bez horských masívov; iné obranné línie tam nie sú. Pritom *Čisto slovenské obyvateľstvo, žijúce nateraz v Protektoráte, teda za obrannou líniou, nie je pod nijakým vplyvom slovenskej vlády a môže ľahko podľahnúť cudzej propagande a pôsobiť záškodne v tyle obranných jednotiek.*

Špecificky sa slovenský záujem odrazil vo formulovaní predpokladov obrany. Obrana na Karpatoch by s najväčšou pravdepodobnosťou úplne zničila aj priemyselnú oblasť Slovenska v Považí a najúrodnejšiu krajinu južne od Nového Mesta nad Váhom, rovnako Bratislavu a hlavné dopravné tepny.

Vysvitá, že nevýhody, vyplývajúce z obranného postavenia na Karpatoch, zasahujú v prvom rade najmä Slovensko. Pri tomto nazeraní na obranu v Karpatoch pod zorným uhlom uvedených predpokladov a skutočností treba podrobiť úvahe, či prípadné škody vzniklé Slovenskému štátu, budú vyvážené osohom Nemecka, kde terén, pri prípadnom rozšírení Slovenska, smerom západným, poskytuje Nemecku ďalšiu a podľa môjho názoru lepšiu obranu, ako obranu na Karpatoch.

Nemecku by posunutím obrany na uvedenú líniu nevznikla žiadna vojenská škoda. Rozšírením území by sa však zvýšila odolnosť Slovenského štátu po všetkých stránkach a *bolo by treba rozšíriť tiež slovenskú brannú moc.* Museli by padnúť niektoré časti ochrannej zmluvy (a tu se práve vyklúlo čertovo kopytko). *Pri súčasnej medzinárodnej konštelácii pôvodný cieľ obrany na Karpatoch padá, čo umožňuje realizovanie rozšírenia územia Slovenského štátu o spomenuté územie a prenesenie obrany na druhú obrannú čiaru.*

Rozsiahly etnografický exkurz sľuboval okrem iného politický prospech riši, pravda ani tu sa podstata nedala utajiť: *Pripojenie Slovákov k Slovenskej republike by navždy oslabilo nádeje českých šovinistov a pre Nemecko by znamenalo silnejšie Slovensko, solídnejšieho partnera i pomocníka v riešení slovanských problémov aj na prospech samého Nemectva.*¹⁷⁾

¹⁵⁾Archív Múzea SNP Banská Bystrica, F XII, 5/68, Milan Murtin.

¹⁶⁾NS-Č, I., filmový pás A – 1050. Zápis s F. Čatlošom 24. januára (1947).

¹⁷⁾NS-Č, II., filmový pás A – 1051.

Vzhľadom na to, že posledné memorandum (zo 14. apríla 1941) bolo odstúpené na vyjadrenie riíšskemu protektorovi K. H. Frankovi, dostalo sa svojím obsahom okrem iného aj do priameho rozporu s jeho záujmami ako správcu podrobeného územia. Odpoveď z 9. júna 1941 – časovo bezprostredne nasledujúca po Čatlošovom predložení komplexných materiálov Tukovi – bola (pochopiteľne) jednoznačne odmietavá.¹⁸

Ferdinand Čatloš sa tak zrejme dostal mimo hru. Nie je totiž pravdepodobné, že v situácii po invázii do Juhoslávie a pripravovaného útoku na ZSSR by sa boli Nemci vôbec touto otázkou vážne zaoberali, aj keby im bola opakovane nastolená. Pritom gen. Čatloš i po vojne pripustil, že sám pokladal pripojenie moravského Slovácka za teoreticky možné, aj keď neveril v možnosť nemeckého súhlasu: *Ja som si myslel, že čím viacej sa vezme Nemcom z vlády bývalého územia ČSR, tým viacej národa zachránime aspoň na istý čas od nemeckého vplyvu a skazy. Akciu pripojenia moravského Slovácka ku Slovensku som sám podporoval.*¹⁹ (Akokoľvek znie také tvrdenie alibisticky, nedá sa vylúčiť, že v ňom rezonovala pre Čatloša taká samozrejmiá neistota a tiež nemožnosť zbaviť sa dôsledne československej minulosti.)

Podľa Turancovho tvrdenia – ktoré Čatloš nijak nevyvracal – *Hluchý bol údajne niekoľkokrát na Slovácku s poslaním, ale s akým, neviem.*²⁰ Je teda zjavné, že podpora secesie moravského Slovácka z protektorátu skutočne mohla (čo vôbec nemusí znamenať, že musela!) existovať i mimo ľudáckych kruhov.

A dokonca nie je možné úplne vylúčiť ani zmienenú ďalšiu interpretáciu, zodpovedajúcu Čatlošovmu vyjadreniu o záchrane časti národa pred nemeckým vplyvom. V čase, keď Jakub Hluchý získaval generála Čatloša pre svoj projekt, teda najskôr v prvej polovici roku 1941, začínala už v slovenskej armáde pôsobiť ilegálna skupina Victoire, na čele ktorej stál podplukovník, neskoršie plukovník delostrelectva *Hluchý, inak moravský Slovák, ktorý zostal slúžiť v slovenskej armáde.*²¹ Ako dátum prevzatia vedenia vo Victoire Jakubom Hluchým (v tom čase pôsobil v Banskej Bystrici) sa uvádza 21. jún 1941.²² (J. Hluchý neskôr spolupracoval so skupinou Flóra, s Vojenským ústredím SNR, v r. 1944 sa stal členom KSS, zúčastnil sa SNP.)

Bohužiaľ, už sa asi nedá zistiť, kedy sa o odbojovej funkcii Hluchého, respektíve o jeho politických postojoch Čatloš dozvedel. Z rukopisov, v ktorých sa o Hluchom a jeho vzťahu k Victoire zmiňuje, to nevyplýva...²³ Dá sa teda s istotou predpokladať, že bol informovaný a stotožnil sa iba so všeobecnejšími aspektmi Hluchého návrhu, bez toho, aby sme museli nevyhnutelne dospieť k záveru, že spoločný jazyk už v tomto čase mohli mať aj v inej oblasti. Naopak, J. Hluchý mohol svoje zámery prezentovať v takej forme, aby generála Čatloša upútal a pritom nimi kryl protifašistické ciele.

Podľa slov generála Turanca pred vyšetrojúcim štábnym kapitánom Dr. Vašom *Čatloš sa potom vzdal pripojenia Slovácka k Slovenskému štátu kvôli nepriaznivému postoju Nemcov k tejto otázke.*²⁴ Oveľa pravdepodobnejšie však je, že vzplanutie vyčerpávajúcej vojny na východe krátko po tom, ako Tuka dostal podklady pre ďalšie pokračovanie v otázke moravského Slovácka, zmietlo definitívne celý problém do zabudnutia.

Generál Čatloš pôvodne pristúpil na hru, od ktorej očakával územné zisky pre Slovensko a veľmi pravdepodobne i prestížny úspech pre seba. Vojnou stratil túto šancu i nádej prispieť – pravda pomerne kurióznym spôsobom – k dejinám slovenskej diplomacie. Kurióznym z via-

¹⁸RYCHLÍK, J.: Pokusy o připojení Slovácka..., c. d., s. 87.

¹⁹NS-Č, I., zápis s F. Čatlošom 24. januára 1947.

²⁰NS-Č, V., filmový pás A – 1054. Cit. protokol s gen. Turancom.

²¹VHÚ Bratislava, príř. č. pozitivu 286, ŠKULTĚTY, J.: Cestou necestou. Rukopis, s. 37 a n.

²²Dejiny Slovenského národného povstania. Encyklopédia odboja a SNP. 2. vyd., Bratislava 1985, heslá Hluchý, Jakub a Victoire. Porovnaj tiež JABLONICKÝ, J.: Z ilegality do povstania. Bratislava 1969, s. 214.

²³VHÚ Bratislava, príř. č. 370, ČATLOŠ, F.: Vývoj vecí, ktoré vyústili v SNP. Rukopis, s. 2. Tamže, ČATLOŠ, F.: Obrana Malého Šturca. Rukopis, s. 7. Tamže, ČATLOŠ, F.: Jedny z posledných mojich vysvetliviek k bojovným problémom Slovenska počas druhej svetovej vojny. Rukopis, s. 50.

²⁴NS-Č, V., filmový pás A – 1054. Cit. protokol s gen. Turancom.

cerých dôvodov – ale predovšetkým preto, že celá kauza vznášania územných požiadaviek voči mocnej Nemeckej ríši sa úplne vymykala zo všetkého, čo asi v tomto ohľade nemecká zahraničná politika poznala. Aspoň sa domnievame, že okrem veľmi krotkého náznaku zápasu o sféru vplyvu zo strany Talianska voči Nemecku v rakúskej otázke sa nenašiel medzi nemeckými spojencami alebo satelitmi nikto, ktorý by mal odvahu (alebo drzosť?) opakovane požadovať od Nemecka územné ústupky.